

RECERCA

“
**El Temps Educatiu
del Migdia:
benestar, relacions
i aprenentatges**
”

INFORME EXECUTIU

**Grup de Recerca en Interacció i Canvi Social
i Grup de Recerca en Pedagogia Social**

COORDINACIÓ: Moisés Carmona i Asun Llena.

EQUIP DE TREBALL: Hèctor Núñez, Maribel Però, Núria Fabra, Isabel Pellicer,
Miquel Gòmez, Rubén David Fernández, Carme Trull.

Reconeixement – No Comercial – Compartir Igual (by-nc-sa)

01

INTRODUCCIÓ pàg. 4

02

OBJECTIUS DE LA RECERCA pàg. 6

Objectiu general pàg. 7

Objectius específics pàg. 7

03

SÍNTESI DELS PRINCIPALS RESULTATS DE LA RECERCA pàg. 8

Influència educativa del Temps del Migdia pàg. 10

- Dimensió del desenvolupament de les habilitats socials i relacionals pàg. 10
- Dimensió de l'adquisició de coneixements de salut i hàbits saludables pàg. 11
- Dimensió de la sostenibilitat pàg. 11
- Dimensió de la construcció d'identitat i valors pàg. 11

Factors que faciliten o dificulten el funcionament del Temps Educatiu del Migdia pàg. 12

- I** Espai reconegut i que té camí per recórrer: contribució al benestar personal, emocional i social dels infants pàg. 12
- II** Relació de la comunitat educativa: professorat-direcció-famílies pàg. 16
- III** Comunitat més enllà de l'escola pàg. 17
- IV** Gestió i exercici de la participació i presa de decisions: respecte el menjar i les activitats pàg. 18
- V** Gestió de relacions i resolució de conflictes pàg. 19
- VI** Espais i infraestructures pàg. 20

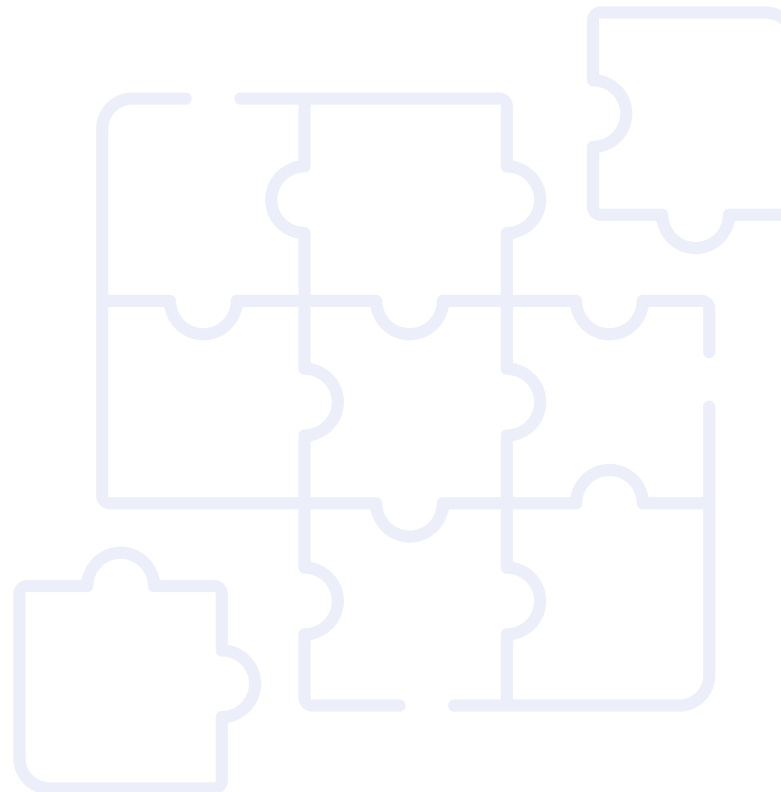
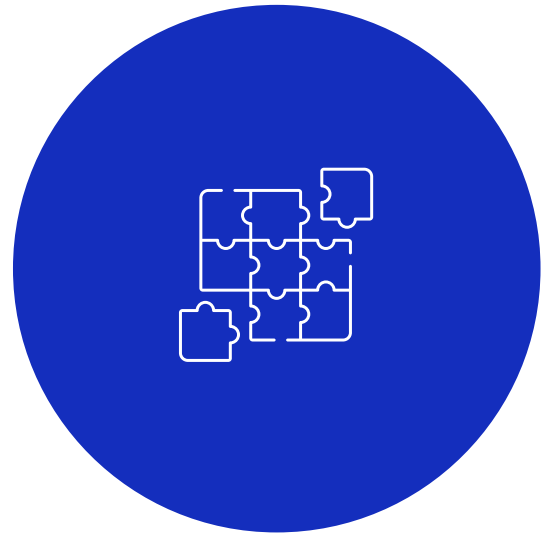
INTRODUCCIÓ

01

La Fundació Catalana de l'Esplai en el seu procés de revisió del seu model de treball en el Temps Educatiu del Migdia encarrega al Grup de Recerca en Interacció i Canvi Social i el Grup de recerca en Pedagogia Social de la Universitat de Barcelona una recerca que té com a finalitat **indagar sobre l'aportació educativa del temps del migdia** i disposar d'evidències que donin suport a la presa de decisions i a la millora contínua. Així mateix, es vol visibilitzar les **contribucions que des d'aquest espai es fa al desenvolupament personal i social dels nens i nenes**.

Aquest **temps-espai** es compon **de dos moments plenament coordinats**: un moment de **menjador**, en què els infants fan l'àpat del migdia o dinar, i un **espai de lleure**, on els nens i les nenes tenen temps per descansar, per generar els seus propis jocs o participar en les activitats de lleure proposades per l'equip de monitors i monitores.

Per desenvolupar aquesta recerca **s'ha establert una col·laboració amb les 60 escoles que formen part des de fa anys del projecte de Fundesplai**. Concretament amb **nens i nenes, famílies i professionals de quart i cinquè de primària** d'aquests centres educatius d'arreu de Catalunya.

OBJECTIUS DE
LA RECERCA

02

OBJECTIU GENERAL

Avaluar l'**aportació educativa** en els infants del Temps Educatiu del Migdia.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- 1 Fer una definició del Temps Educatiu del Migdia a partir de la **revisió de la literatura especialitzada** i el contrast amb els professionals de Fundesplai.
- 2 Descriure i analitzar quins **elements dificulten o faciliten els aprenentatges** dels infants en el Temps Educatiu del Migdia.
- 3 Identificar la influència educativa que té la proposta del Temps Educatiu del Migdia en els infants i en les seves famílies.
- 4 Conèixer el **valor que els nens i nenes donen** al Temps Educatiu del Migdia.

En aquest informe executiu presentem un **resum dels resultats obtinguts en els objectius específics 2, 3 i 4.**

Per tal d'assolir els objectius, s'han fet servir **diverses tècniques de recollida i anàlisi de la informació** per recollir les veus de totes les persones implicades:

- ➔ Grups de discussió amb professionals.
- ➔ Fotoveu amb nens i nenes.
- ➔ Qüestionaris per famílies, nenes i nens, i professionals de les escoles.

En aquest informe executiu **us presentem els punts forts i febles que emergeixen a partir dels resultats així com algunes propostes que cal considerar.** Hem de tenir present, com a elements contextuais rellevants el fet que la recerca es du a terme poc després de la pandèmia de la COVID-19 i les nombroses pressions que han patit els centres educatius en els darrers cursos, cosa que ha dificultat la seva participació en la recerca.

Volem fer explícit l'agraïment als cinc centres educatius que han participat més intensament en la recerca: **CEIP Martí Ingles, CEIP Gerbert d'Orlhac, CEIP Vila Olímpica, CEIP Cervantes i CEIP Casablanca.**

**SÍNTESI DELS PRINCIPALS
RESULTATS DE LA RECERCA**

03

Abans de presentar els resultats més rellevants exposar **dues apreciacions**.

Primera, **nens i nenes i professionals s'apropen més en les seves opinions sobre el Temps Educatiu del Migdia**, tot i que en alguns casos poden tenir també diferències, que no pas les famílies. La raó d'això creiem que té a veure amb el fet que la vivència directa de l'experiència que tenen infants i professionals no la tenen les famílies.

I segona, també hem percebut diferències en funció dels centres que han participat en la recerca, no tant en la consecució de l'impacte educatiu del temps del migdia com en el seu desenvolupament concret. Aquest fet l'expliquem per la diversitat de centres amb els quals hem tingut contacte amb la recerca. Tot això creiem que dona més valor als resultats.

Presentem ara una síntesi dels **principals resultats de la recerca**, agrupats en **dos apartats**:

- ➔ **INFLUÈNCIA EDUCATIVA DEL TEMPS DEL MIGDIA.**
- ➔ **FACTORS QUE FACILITEN O DIFICULTEN EL FUNCIONAMENT DEL TEMPS EDUCATIU DEL MIGDIA.**

INFLUÈNCIA EDUCATIVA DEL TEMPS DEL MIGDIA

La proposta del Temps Educatiu del Migdia de FUNDESPLAI sí **té una influència educativa en els nens i nenes** que participen quotidianament d'aquest espai.

El Temps Educatiu del Migdia **és un espai d'aprenentatge en les 4 dimensions analitzades: desenvolupament d'habilitats socials i relacions, salut i coneixements sobre salut, sostenibilitat i construcció de la identitat i valors**, tot i que les valoracions dels aprenentatges no són iguals en totes les dimensions. Els professionals són els qui fan una valoració més positiva dels aprenentatges assolits, probablement perquè en són més conscients.

Anem a cadascuna de les dimensions:

Dimensió del desenvolupament de les habilitats socials i relacionals

Si bé cada col·lectiu participant en la recerca assenyalava aquests aprenentatges com els més consolidats, es **destaca el treball en competències socials amb relació a la convivència i la gestió de conflictes**, des de saber parlar bé a taula fins al respecte a les opinions, l'escolta. Es treballen també l'adquisició d'hàbits, les relacions de col·laboració i la gestió de conflictes, encara que amb experiències diverses segons com d'integrat està l'espai educatiu del migdia en la dinàmica del centre. Les pautes de convivència, la responsabilitat assumint tasques i l'autogestió són aspectes també rellevants.

Dimensió de l'adquisició de coneixements de salut i hàbits saludables

Es treballa en un **canvi de cultura alimentària** de què mengem, de com ens cuidem a partir de la nutrició i, també, del paper de l'activitat física. Aspectes com introduir nous aliments, més fruita i verdura i un menjar més saludable, o hàbits com rentar-se les mans. Les famílies reconeixen que els nens i nenes han introduït alguns aliments i alguns hàbits, tot i les resistències que comporta qualsevol canvi de cultura. Els nens i nenes estan dividits respecte a les valoracions que fan del menjar, que en alguns casos és positiva i en altres no tant.

Dimensió de la sostenibilitat

Pel que fa a l'exploració dels aprenentatges sobre sostenibilitat, els aspectes que destaquen els nens i nenes és que tenen **més cura dels materials**, que els **preocupa el medi ambient**, el **malbaratament** i la **reutilització de l'aigua**. Alguns dels centres d'interès que es treballen aborden aquesta temàtica, com, per exemple, el projecte d'alimentació saludable per introduir nous aliments i evitar el malbaratament.

Dimensió de la construcció de la identitat i de valors

Novament, són els professionals els qui valoren més aprenentatges en aquesta dimensió, seguits pels nens i nenes, aquesta vegada a més distància. I els familiars tornen a ser el col·lectiu que expressa menys aprenentatges. Es dona **valor al treball respecte a la no-exclusió per qüestió de gènere, al valor de l'amistat i al fet sentir-se escoltat per companys i monitors i monitores**.

Cal destacar que els aprenentatges adquirits a l'espai educatiu del migdia **tenen un impacte més enllà d'aquest espai**. Aquesta afirmació es pot deduir de les narracions dels infants, que parlen de la incorporació de nous hàbits alimentaris a casa, a partir de l'experiència viscuda al menjador de l'escola.

FACTORS QUE FACILITEN O DIFICULTEN EL FUNCIONAMENT DEL TEMPS EDUCATIU DEL MIGDIA

I

Espai reconegut i que té camí per recórrer: contribució al benestar personal, emocional i social dels infants

El marc teòric reconeix el valor de l'espai del migdia com un espai més enllà del moment del menjar, per a l'exercici d'una vida més saludable i sostenible fent èmfasi en el paper que té en la socialització de les persones i el desenvolupament d'aprenentatges. És un espai complex que ha de **trobar l'equilibri entre ser un espai de lleure i descans**, segur, d'interacció i relació i ser un espai on es promouen **aprenentatges**. **Els nens i nenes reconeixen l'espai i el monitors i monitores**.

A continuació destaquem els **principals reconeixements dels beneficis del Temps Educatiu del Migdia així com les dificultats que hi apareixen**.

Amb relació a les persones

BENEFICIS	DIFICULTATS
<ul style="list-style-type: none">→ Els nens i nenes valoren força positivament al monitoratge i als professionals amb els qui interactuen. La coordinació amb l'equip de cuina és molt apreciada pels infants.→ L'espai del migdia ofereix un espai de relació i de interacció amb els iguals, busca promoure l'autonomia i el respecte.→ L'espai del migdia promou la socialització i la responsabilitat.→ La figura de la coordinació és clau. Disposar d'un equip estable permet conèixer l'equip i aprofitar les habilitats dels diferents membres de l'equip.→ El monitoratge veu com molt rellevant el seu paper en tant que facilitador i que té la funció d'acompanyar processos i oferir alternatives.	<ul style="list-style-type: none">→ Canvis en els referents de les associacions de famílies d'alumnes (AFA), canvis en el monitoratge, etc.→ Es reclama més formació del monitoratge respecte d'algunes qüestions.

Amb relació al projecte

BENEFICIS	DIFICULTATS
<ul style="list-style-type: none">→ El treball per centres d'interès.→ Busca oferir espais segurs i alternatius en el lleure.→ Promou un canvi de cultura i hàbits saludables.→ L'avaluació és percebuda com un factor afavoridor, ja que incentiva la revisió i la millora.→ És important disposar d'un bon sistema d'organització i gestió dels temps i dels espais.	<ul style="list-style-type: none">→ No sempre es dona valor a l'espai del migdia com a part del procés educatiu, ni aquest espai s'integra en la globalitat del projecte escolar.→ No tothom el valora igual, s'esperen coses diferents i a vegades no s'acorda, malgrat tenir un projecte compartit, els continguts, els abordatges de les situacions que es donen, la continuïtat en els processos, o quines informacions delicades s'han de conèixer, etc.→ L'equip considera que una excessiva planificació d'activitats pot restar oportunitats d'autogestió del temps i dels aprenentatges d'organització i relació.

Amb relació a les infraestructures i els recursos

BENEFICIS	DIFICULTATS
<ul style="list-style-type: none">→ Els infants valoren com a millores i de manera molt positiva el fet de disposar de diferents espais versàtils que permeten l'esport i altres activitats més tranquil·les. També, disposar d'ombres, d'horts, d'espais per a la lectura o per a fer deures.	<ul style="list-style-type: none">→ Els espais o les estructures que tenen no sempre són adequades i varien en funció dels centres educatius.→ Existeix una manca de temps fora de l'atenció directa per a la preparació d'activitats, la coordinació amb l'equip docent, les famílies... de vegades també ho dificulta si els professionals tenen poca formació.→ Dificulta l'atenció i l'acompanyament educatiu la manca d'espais idonis, quan el menjador és massa petit o els espais de lleure són poc diversificats.→ Excés de planificació o la burocratització dificulta l'autogestió i la participació.

De fons, el que trobem és que hi ha qüestions que tenen a veure amb la concepció de l'espai i **la incorporació del mateix com a part d'una formació en el marc de l'educació 360**. Tot i que cada vegada es treballa més amb el professorat, es parla amb l'equip directiu i amb les famílies, en la concreció i l'articulació de l'espai i en l'acció directa queda feina per fer. És un espai que es desenvolupa al si de l'escola i que es podria obrir a la comunitat, malgrat que la complexitat d'aquest aspecte i les mancances que encara té en altres àrees fan que quedi pendent d'explorar.

És una bona praxi continuar amb **models de planificació que mantinguin espais de lleure lliures que fomenten l'autogestió dels infants**, així com les **dinàmiques d'assemblees**, que faciliten l'escolta activa i impulsen la participació infantil i el benestar emocional.

Mantenir projectes transversals que vagin sumant recursos i expertesa als objectius de cursos anteriors esdevé una eina qualitativa per facilitar l'adquisició d'aprenentatges en el temps del migdia.

PROPOSTES

- ➔ Establir un **marc de treball compartit entre el professorat i el monitoratge** en què es determinin espais i/o formes de coordinació, acords sobre com abordar les situacions relacionals i de convivència i com connectar el que passa a les aules amb el que passa a l'espai educatiu del migdia, implicant al professorat en algunes de les activitats i, també, convidar als monitors i les monitores a participar d'espais de formació en l'escola.
- ➔ **Millorar la formació inicial i contínua dels equips** i fidelitzar-los. L'estabilitat dels equips i l'aprofitament de l'expertesa i les habilitats dels diferents membres és un valor qualitatiu.
- ➔ **Cuidar els espais i materials disponibles per al temps del migdia**. Disposar d'espais per a l'esport i per a activitats més tranquil·les de forma simultània, així com poder disposar del material didàctic i educatiu de l'escola: llibres, materials per a treballs manuals, material esportiu, etc.

II

Relació de la comunitat educativa: professorat-direcció -famílies

El Temps Educatiu del Migdia és un espai on s'afavoreix la mediació dels conflictes, el diàleg i la reflexió, però també és un temps en què afloren els malestars i les inquietuds. Conèixer què passa en els altres espais, com a l'aula o a casa, facilita que els professionals d'aquest espai puguin ajudar a donar una resposta més adequada a les possibles tensions o neguits dels nens i nenes.

Un dels aspectes que ha aparegut durant la recollida de dades **és la importància d'establir relacions sòlides i de cooperació entre els diferents agents de la comunitat educativa**, fent-se evident que la implicació, la coordinació i la comunicació fluida afavoreix, no només, una major adquisició d'aprenentatges fruit de la coordinació dels projectes educatius, sinó que també, afavoreix que en el Temps Educatiu del Migdia es puguin treballar d'una forma més distesa els conflictes que s'hagin generat a l'aula.

D'altra banda, **la comunicació amb les famílies és molt important**, ja que, com s'ha constatat en els resultats, els aprenentatges realitzats al Temps Educatiu del Migdia no només influeixen en els infants que hi participen, sinó que tenen també, una repercussió directa en les seves famílies (pares, mares o tutors legals) i, alhora, es facilita que les famílies siguin coneixedores del que es treballa en el Temps Educatiu del Migdia i els objectius.

PROPOSTES

- ➔ Coordinar projectes educatius i proposar activitats que ofereixin una **continuitat** del que es treballa en els diferents espais d'aprenentatge. Donar continuïtat als continguts i els valors plantejats ofereix una visió holística que facilita l'aprenentatge.
- ➔ Establir canals i **estratègies de comunicació i traspàs d'informacions entre professorat i professionals del Temps Educatiu del Migdia**, per treballar els malestars o problemàtiques detectades en els diferents temps-espais escolars. També, amb les **famílies**, a través de plantejar algunes activitats en les quals puguin ser participants i coneixedores del projecte de l'entitat.

Comunitat més enllà de l'escola

Alguns membres de la comunitat educativa tenen dificultats per reconèixer el valor educatiu del temps del migdia. **El temps de menjador sovint està poc connectat amb les dinàmiques escolars i encara menys amb les comunitàries.** S'assenyalen limitacions de ràtio i organitzatives alhora de participar en projectes comunitaris, tant de caràcter intergeneracional com vinculacions comunitàries. Habitualment no es connecta el temps del menjador amb el fora escola. Un element que dificulta la visió global són els constants canvis de personal docent, així com les AFA, que canvien continuament de referents, cosa que complica la comunicació i la coordinació.

PROPOSTES

- ➔ Cal continuar treballant per prestigiar i **posar en valor el Temps Educatiu del Migdia i millorar la coordinació** amb tota la comunitat educativa (direcció, equip docent, equips de migdia i famílies), compartint informació, objectius, espais, materials i projectes.
- ➔ És una bona praxi participar de **projectes transversals** amb tota la comunitat educativa.
- ➔ Més enllà de l'escola, s'observa desconexió amb la resta de recursos educatius i socials comunitaris. **Connectar el temps del migdia amb projectes** com els horts urbans, el banc del temps, el projecte Lecxit, o altres iniciatives intergeneracionals i **de l'entorn** esdevé una oportunitat de contribuir a l'educació 360 graus.

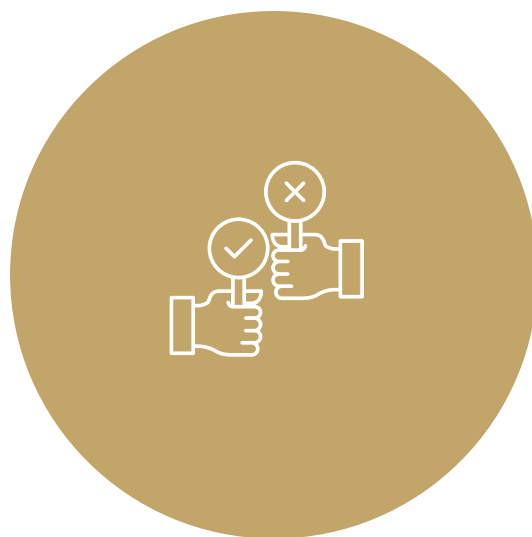
IV

Gestió i exercici de la participació i presa de decisions: respecte el menjar i les activitats

En el marc de referència de Fundesplai hi ha dues qüestions clau com són el desenvolupament de l'autonomia i la participació com a aprenentatge. S'identifiquen espais de joc lliure i autoorganitzat, així com alguns moments i espais on es promou la participació, com ara poder fer propostes d'activitats o servir-se el menjar, tenir cura i netejar els espais.

En general, la gestió de la participació no sempre és prou evident per als nens i nenes. En referència a l'espai menjador els nens i nenes narren poca participació en l'organització de l'espai o els menús.

A l'espai de lleure i d'activitat, els nens i nenes reclamen **més protagonisme** en la gestió dels conflictes, en la tria de les activitats, en la formació dels equips o en la identificació de les mancances dels espais i de les infraestructures, entre d'altres.

PROPOSTES

- ➔ Establir **mecanismes de participació** per a la presa de **decisiones compartides** en què els nens i nenes puguin definir, com i quan poden i volen participar i que puguin fer-ho de forma voluntària i informada. Les decisions compartides impliquen negociació, tot i que això no significa que tot s'ha de fer o es pot fer.
- ➔ És molt important el **diàleg**, l'**escolta** i el **retorn**, així com que algunes de les propostes es puguin concretar.

Gestió de relacions i resolució de conflictes

El Temps Educatiu del Migdia és un temps per a les relacions amb les persones, amb els iguals, amb les amistats. Les amistats necessiten de l'autonomia, la participació i la col·laboració (com a competències socials). Els infants esmenten jugar a esports o jocs de taula; pintar; parlar amb els seus companys i companyes; sentir-se acompanyats pels seus iguals i, en general, passar-s'ho bé com activitats de socialització i generació de l'amistat.

Dels resultats es pot concloure que **els infants destaquen jocs que impliquen la col·laboració entre iguals, l'acompanyament i l'ensenyament dels nens i nenes més petits d'aquest espai**, així com activitats que promouen la companyonia entre iguals.

Les relacions també comporten conflictes. La principal **font de conflictes** és a l'espai de lleure i té a veure amb la **gestió dels espais**, especialment amb la preeminència narrada de les activitats esportives, fonamentalment el futbol, i amb la manera com aquestes interfereixen en la resta de nens i nenes que no juguen a aquest esport. L'altre grup d'expressions de valoracions negatives sobre el conflicte tenen a veure amb el comportament dels infants, com ara agressions (pegar o insultar), discussions, trampes en els jocs o comportament incívics, com saltar-se la cua o no rentar-se les mans abans d'entrar al menjador. Els conflictes entre els nens i les nenes pot venir d'altres moments en què es relacionen els infants, com, per exemple, les classes del matí abans d'iniciar el Temps Educatiu del Migdia.

PROPOSTES

- ➔ Afavorir la participació dels infants en espais relacionals on puguin prendre decisions i sentir-se responsables, per exemple a través de la **dinamització de les assemblees**. Això implica un acompanyament pedagògic per part dels monitors i monitores en el sentit d'educar i engrescar més enllà de centrar-se només en la dinamització d'activitats.
- ➔ Donar suport a la **resolució dels conflictes dels infants de manera coordinada entre els professionals** del Temps Educatiu del Migdia i l'equip docent de les escoles, tot afavorint la lògica del treball en comunitat educativa.

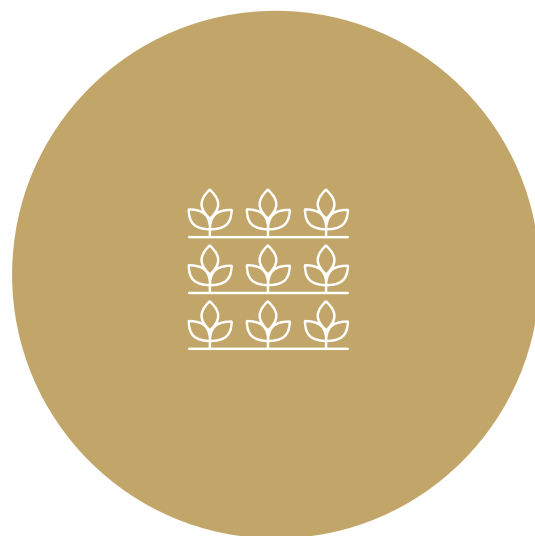
VI

Espais i infraestructures

Els nens i nenes **donen molt valor als espais** (tipus, usos, estat) i és per aquesta raó, i per donar-los veu, que donem rellevància a aquesta qüestió. Refereixen com **als espais estrella el menjador, els lavabos, el pati i els anomenats espais de tranquil·litat, especialment la biblioteca i l'hort**. En aquests espais es reclama més manteniment. Són conscients que, a vegades, ells i elles no són respectuosos amb els espais i que també en són coresponsables. El monitoratge també en parla posant i fa èmfasi amb les mancances de les infraestructures que, en general, són les que pateix el centre educatiu.

Es reclamen més espais amb diferents característiques que ofereixin ombra, que siguin polivalents, que estiguin decorats, que permetin el joc lliure, que permetin la lectura, espais verds. Es fa menció especialment a la possibilitat de **fer servir diversos espais i estructures que hi ha als espais per autogestionar-se** i poder jugar amb els amics i les amigues.

Els usos dels espais són problemàtics i poden ser font de conflictes, especialment per la preponderància d'unes activitats sobre d'altres, com és el cas de les discussions que es generen entorn del futbol i tot el que genera al voltant.

PROPOSTES

- ➔ Destinar, adequar i **flexibilitzar els usos d'espais** segurs i accessibles per als nens i nenes.
- ➔ **Fer participar els nens i nenes** en el disseny, l'organització, la regulació dels usos i la decoració dels espais.

60
El Temps Educatiu
del Migdia:
benestar, relacions
i aprenentatges
”